

Ondřej Michálek je grafik svým naturelem i senzibilitou, výrazovými prostředky i technickým charakterem své práce. Patří k tomu tvůrčímu typu, který pociťuje jako základní ono geneticky prvotní a v současné době aktuální tíhnutí grafického projevu k literatuře, nikoli však ve smyslu podřízené ilustrativnosti. Jde mu o podstatnější, konfrontující se vztah k literatuře jako uměleckému druhu spočívajícímu ve složité, pojmové i obrazné struktuře, i k jako už realizovanému, tedy tištěnému artefaktu – knize, novinám. Svědčí o tom nejenom diferencovaná funkce, kterou v jeho víceméně narativních cyklech plní písmo ve své dnes nejfrekventovanější podobě tiskových řádků či sloupců, ale především tendence koncipovat grafický list významově tak, aby byl vnímatelem sukcesivně čten, případně dešifrován. Je však příznačné, že tato řekněme nasycenost zejména pojmově logickými i obrazovými symboly je v některých posledních grafikách opouštěna, nahrazována větší důvěrou v samostatnou platnost autonomní výtvarné formy, v její sdělovací možnosti i skutečnou, důraznou sdělnost.

Grafické cykly Michálkovy tak tvoří kontinuální řadu, která je na svém začátku předznamenána mladistvě komplikovanou filosofickou reflexí v cyklu *Hry-cesty* (je to autorova diplomová práce z roku 1969–70, jíž uzavřel své studium), a která pak pokračuje několika dalšími soubory (*Kapitoly, Bez názvu – La vie est belle, Drahoušku, odpočiň si..., Přístupné zahrady, Teď vzlétnout je chvíle* a uzavírá se prozatím cyklem *Naši*, v němž je symbolická významovost a technická virtuosita nabytá v dřívější práci podřízena pregnantnímu a působivému výtvarnému výrazu. Zatímco *Hry – cesty* chtějí být obrazným zpodobněním lidského údělu, životního pohybu v kruhu, jenž posléze nevyhnutelně končí nenápadným odchodem ze scény, jsou další cykly významově bohatší a mnohoznačnější; ukazují líc i rub tohoto údělu. Autorova pozornost se v nich zaměřuje stále adresněji a přesněji na některé základní konstanty a hodnoty lidské existence, které jsou však stereotypním prožíváním často devalvovány a posouvány do roviny falešných mýtů.

Zbanalizovaná erotika, kýčovitě prožitky, uniformita vzájemných vztahů a zacílení na ryze materiální prožitky i bezmyšlenkovitý obdiv k hrdinům sportovních kolbišť či stříbrného plátna – to jsou zhruba námětové okruhy Michálkových listů. Lidské postavy a tváře, které jsou zde ústřední složkou, vystupují buď ve zcela konfekční podobě, nebo naopak v podobě výrazně individualizované; například některé dívčí obličeje přecházejí jako halucinatorní obsese z jednoho listu do druhého.

Ondřej Michálek vychází jednak z už realizovaného obrazového materiálu, který buď beze změny přetiskuje v nových konfiguracích a různými způsoby, či využívá jako bezprostřední předlohy, jednak vytváří své vlastní, rovněž typizované postavy; jeho originální technicko-řemeslné postupy pak umožňují vzájemné propojování a kombinace (doplněné technickými náčrty, koncepty, izolovanými obrazy věcí či krajinnými výseky), které pak dávají divákovi pocítit až znepokojivou iluzi „už viděného“ či dokonce „už prožitého“.

Měkké grafické přechody jsou postupně nahrazovány zejména v traktaci figur jednosměrnou, šikmou šrafurou, jíž autor dociluje specifické, jaksi stínovité plastičnosti, ne nepodobné novinové reprodukci či ještě spíše televiznímu obrazu. Tato stínovitá, odvozená, a tedy jaksi neskutečná existence Michálkových postav se tak dostává do souvislosti s výrazově technickými prostředky masmédií, čímž nabývá ještě dalšího, velmi naléhavého smyslu: na jedné straně poskytuje přímou a přesnou informaci o dnešním světě, který je touto tzv. druhou realitou zcela prosycen, na druhé straně však odkazuje k latentnímu i faktickému nebezpečí, které je skryto za pasivní a přizpůsobivou stránkou lidské mentality, jež tíhne k ztotožňování s oblíbenými vzory či prefabrikovanými modely, a která se často spokojuje s netvůrčím přejímáním jsoucího, s konformním spočíváním ve status quo.

Apelativní namíření Michálkovy grafiky proti světu pouhé spotřeby je bezpochyby nanejvýš aktuální a společensky pozitivní. Patrné je to hlavně z posledních listů, kde figurují v ironické a lapidární interpretaci jednak některé současné ekonomicko-společenské fetiše – auta, televizory, paruky a kde jsou kriticky postihovány některé záporné jevy reality 20. století: záplavám konvenčních pohlednic vedle stereotypně multiplikovaných architektur, nasycená spokojenost a úspěšnost pouze konzumujících, avšak v podstatě prázdných lidí. Michálkovy zaujaté a výtvarně hyperbolizované obrazy životních kliše, konvencí a banalit jsou jeho osobní a osobitou meditací nad těmito sice vedlejšími, ale závažnými produkty skutečnosti. Jsou to meditace nelichotivé a nepodbíživé; o to však účinnější a s nadosobním dosahem.

Alena Nádvorníková

Text ve skládačce k autorově výstavě uspořádané v období 18. 12. 1975 – 8. 2. 1976
v Kabinetu grafiky Galerie výtvarného umění v Olomouci